

Nataša Milivojević¹

doi: 10.19090/gff.2016.1.249-267

Odsek za anglistiku

UDK: 811.111'367.625:811.163.41'367.625:[81'37

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

81'362

Primljeno: 8. 7. 2016.

Originalni naučni rad

Prihvaćeno: 8. 11. 2016.

NEŠTO O SPEKTRU ZNAČENJA KONSTRUKCIJA INTRANZITIVNOG KRETANJA U ENGLESKOM I SRPSKOM JEZIKU: POGLED KA PERIFERIJI

Rad se bavi različitim pojavnim oblicima konstrukcije intranzitivnog kretanja sa glagolima emitovanja zvuka i svetlosti u engleskom i srpskom jeziku. Analiziraju se kako primarna, tako i periferna značenja konstrukcije sa posebnim osvrtom na semantičke i morfo-sintaksičke uslove pod kojima se konstrukcija intranzitivnog kretanja realizuje u dva posmatrana jezika. Kreće se od pozicioniranja konstrukcije intranzitivnog kretanja unutar šireg skupa srodnih rezultativnih konstrukcija, kako bi se svi pojavnici oblici ovog jezičkog obrasca u kontrastivnoj perspektivi sagledali na dosledan i sistematičan način. Analiza koja se temelji na projekcionističkom i konstrukcionističkom pristupu leksičkoj semantici i semantici glagola, a koja je potpomognuta formalnim aparatom algebarske semantike, potvrdila je da su rezultativne konstrukcije sa značenjem intranzitivnog kretanja relevantne u međujezičkoj perspektivi, te da se njihovi pojavnici oblici postavljaju duž semantičkog kontinuuma koji podleže istovetnim strukturnim i formalnim ograničenjima kako kada je reč o primarnim, centralnim značenjima konstrukcije, tako i kada se radi o njenim perifernim i/ili metaforičnim značenjima.

Ključne reči: konstrukcija intranzitivnog kretanja, rezultativnost, struktura argumenata, glagoli emitovanja.

1. UVODNE NAPOMENE

Konstrukcije sa značenjem intranzitivnog kretanja pripadaju širem skupu srodnih rezultativnih konstrukcija kojima se u prirodnim jezicima najčešće označava kretanje, rezultat kao posledica kretanja i/ili promena nekog drugog značajnog svojstva, stanja ili lokacije koja je uzrokovana kretanjem. Događaj kretanja često je glagolska fraza sa definisanim elementima, odnosno to je ustaljena jezička konstrukcija. Ovakve konstrukcije posebno su zanimljive zbog toga što podrazumevaju širok opseg interakcije glagolskih leksema sa situacionim informacijama i/ili činjenicama koje se iskazuju rečenicom. Takva interakcija izrazito je kompleksna, budući da uključuje različite oblike znanja kojima govornik jezika treba da raspolaže i vlada. Pomenuti oblici znanja stoga podrazumevaju kako jezičko tako i vanjezičko znanje te inkorporaciju tih znanja

¹ nataša.milivojević@ff.uns.ac.rs

u sudove o validnosti relevantnog iskaza.

Opšte prihvaćen stav u lingvističkoj literaturi je da se termin *konstrukcija* u najširem smislu odnosi na pojam definisanig gramatičkog obrasca kome pripada ustaljena semantička interpretacija. Ovaj termin dugo postoji u tradicionalnim, deskriptivnim gramatičkim modelima, gde se koristi da okarakterise strukture kakve su na primer relativna rečenica, pasiv, rečenična tematizacija i tome slično. Pod konstrukcijom se u najširem smislu podrazumeva svako sistematično kombinovanje forme i značenja unutar određenog jezičkog sistema (Goldberg, 1995; 2009). Konstrukcije poput strukture kojom se iskazuje intranzitivno kretanje, a koja je predmet naše analize stoje u osnovi podele i paramterizacije prirodnih jezika prema Lenardu Talmiju (Talmy, 1985; 2000a; 2000b)². Ova jezička tipologija bazira se na kodiranom iskazivanju prostornog kretanja koje se u prirodnim jezicima manifestuje kontinuumom strukturno bliskih obrazaca koje je moguće izolovati i identifikovati i u međujezičkoj perspektivi. Dodatni značaj konstrukcija leži u njihovoj jezičkoj funkcionalnosti: korisno je u jezičkom sistemu imati „obrazac“ za premeštanje fokusa sa jednog glagolskog argumenta na drugi, na primer u slučaju pasiva; ili obrazac kojim se određeni imenski argument modifikuje propozicijom, kao u slučaju relativne rečenice; ili imati mogućnost za postavljanje pitanja putem gramatičkog obrasca za građenje upitne rečenice. Postoje i drugačije generalizacije, ne uvek i ne samo formalne koje će po pravilu imati strukturni odraz u jeziku i one uključuju kognitivne, pragmatičke i druge „procesne“ faktore (Goldberg&Jackendoff, 2004; Goldberg, 2009).

Veliki broj studija koje se bave rezultativnim konstrukcijama kao i konstrukcijama kojima se označava kretanje od devedesetih godina do danas (Levin, 1993; Talmy, 1985; 2000a, 2000b; Cappele&Declerck, 2005; Jackendoff, 2008; Culicover & Jackendoff, 2005 i drugi) svedoči o tome da su u pitanju frekventni gramatički obrasci koji su kako semantički tako i sintaksički relevantan jezički fenomen u prirodnim jezicima. Dodatna istraživanja za neke druge jezike (na primer za francuski, italijanski, nemački, ruski, kineski, srpski) pokazuju da je ovaj pojam relevantan i u kontrastivnoj, međujezičkoj perspektivi.

Rezultativne konstrukcije (ili rezultativi) obuhvataju najmanje pet relevantnih svojstava koja mogu varirati u zavisnosti od tipa ili podtipa konstrukcije i to su: uzročnost, izražavanje rezultata, orijentacija rezultata, tranzitivnost i vremenska (među)zavisnost (Broccias, 2003: 2–3). Navedena svojstva ilustrovaćemo sledećim nizovima primera u engleskom (1a–f)³ i u srpskom (2a–e) jeziku:

² O Talmijevoj tipologiji će biti više reči u nastavku rada.

³ Zbog lakšeg praćenja teksta i primera o koji se analiziraju u radu, za engleske primere biće ponuđen semantički ili funkcionalni ekvivalent rečenice na srpskom jeziku; u slučajevima kada zbog postojećih morfo-sintaksičkih razlika između engleskog i srpskog jezika (kao u primerima 1a–b) nije moguće ponuditi gramatički ekvivalent primera, rečenica će biti zamenjena semantičkim ekvivalentom. U slučajevima 1a–b, srpski jezik nema morfo-sintaksički potencijal da iskaže pridevski rezultativ na isti način na koji je to moguće u engleskom jeziku. (up. Milivojević, 2016a; 2016b)

1. a) Robin hammered the metal --- [*flat*].
Robin je izravnao metal čekićem
- b) The lake froze --- [*solid*].
Jezero se zamrzlo.
- c) Robin sneezed --- [*the napkin off the desk*].
Robin je otkijao maramicu sa stola.
- d) Robin hopped --- [*into the yard*].
Robin je odskakutao u dvorište.
- e) The truck rumbled --- [*into the driveway*].
Kamion je dotutnjao do ulaza u dvorište
- f) The firefly sparkled --- [*into the field*].
Svitac je dosvetlucao u polje.

2. a) Marija je oduvala --- [*papir sa stola*].
- b) Petar je ušetao --- [*u sobu*].
- c) Petar je pevao --- [*niz ulicu/ulicom*].
- d) Kamion je protutnjao --- [*kroz tunel*].
- e) Svitac je prosvetlucao --- [*preko polja/poljem*].

Primeri (1a–b) su tranzitivne rezultativne konstrukcije sa pridevom, ili *pridevski rezultativi*. Rečenice (1c–f) su primeri intranzitivnog kretanja gde se pod rezultatom podrazumeva promena lokacije, a u okviru kojih se kretanje iskazuje glagolom koji nije tipični glagol kretanja već on leksikalizuje određenu komponentu i/ili način kretanja; u tom smislu, posebno su zanimljivi primeri (1e) i (1f) jer se tu kretanje označava glagolima koji emituju zvuk (1e), odnosno svetlost (1f). Primer (2a) je kauzalni rezultat u srpskom, dok su rečenice (2b–e) različite instance intranzitivnog kretanja: (2b) je primer intranzitivnog kretanja u kom glagol leksikalizuje način kretanja, (2c) je neegativna konstrukcija u okviru koje se emiter zvuka i zvuk kreću u isto vreme⁴, dok su primeri (2d–e) neakuzativne konstrukcije sa značenjem kretanja u okviru kojih se kretanje označava glagolom emitovanja zvuka (2d), odnosno glagolom emitovanja svetlosti (2e). Upravo ove konstrukcije biće bliže rasvetljene u našem radu. Analiza će biti usmerena na intranzitivne rezultativne konstrukcije sa glagolima emitovanja zvuka i svetlosti u engleskom i srpskom jeziku. Prvo ćemo se kratko osvrnuti na primarna i prototipska značenja i pojavne oblike ovih konstrukcija te razjasniti formalne jezičke uslove koji su neophodni da bi se one realizovale u dva posmatrana jezika, da bismo nakon toga detaljnije analizirali i niz njihovih frekventnih dodatnih ili perifernih značenja i to: metaforično kretanje, lokaciju u ekstenziji i promenu stanja kao promenu lokacije (Gawron, 2005; Matsumoto, 2004). Osnovni teorijski okvir istraživanja primarno je leksička semantika i to njen projekcionistački model (Levin, 1993) te gramatika konstrukcija sa elementima konceptualne semantike (Goldberg, 1995; Jackendoff, 1997; 2002; 2008; Goldberg&Jackendoff,

⁴ Ovakve rečenice su u engleskom jeziku negramatične (Culicover&Jackendoff, 2005; Milivojević, 2011; 2016b).

2004), dok je formalni opis različitih pojava oblika posmatrane konstrukcije predstavljen bazičnim formalnim aparatom algebarske semantike prema Zvarcu (Zwarts, 2005; 2006)⁵.

Rad ima sledeću preglednu strukturu: posle uvodnih napomena sledi kratak pregled teorijskih razmatranja o odnosu jezika, prostora i kretanja (odjeljak 2); sledeći deo rada (odjeljak 3) bavi se pregledom prototipskih oblika intransitivnog kretanja u engleskom i srpskom jeziku; u odeljku (4) diskutuje se o značaju putanje kretanja u okviru događaja kretanja, dok se odeljak (5) bavi nekim specifičnim preduslovima koje putanja kretanja postavlja kao osnov za pravilnu semantičku interpretaciju konstrukcije intransitivnog kretanja; odeljak (6) nudi formalni opis putanje kretanja u okviru posmatrane konstrukcije, dok se odeljak (7) bavi metaforičnim instancama konstrukcije intransitivnog kretanja sa glagolima emitovanja zvuka⁶. Slede zaključne napomene i citirana literatura.

Napomenućemo da su rečni primeri koji se koriste u radu kombinacija primera preuzetih iz relevantne literature, književnih dela na engleskom i srpskom jeziku⁷ kao i dostupnih elektronskih korpusa⁸, sa ciljem da diskusija bude što iscrpnija i što detaljnije potvrđena empirijskim podacima jezičke upotrebe.

2. JEZIK, PROSTOR I KRETANJE

Odnos jezika i prostora te prostora i kretanja sa jedne, a potom i jezika i kretanja sa druge strane predmet je brojnih lingvističkih istraživanja još od antičkih vremena. Strukturom i obeležjima kontinuuma jezik – prostor – kretanje, pored lingvistike, bave se i mnoge druge društvene nauke, na primer filozofija, etnologija i antropologija, a sama tema postavlja se široko – od semantičke preko strogo (strukturno) formalne perspektive, kao i od kognitivne i/ili konceptualne prema sociolingvističkoj, ali i psiho – i neurolingvističkoj perspektivi. Prostorni odnosi u različitim prirodnim jezicima kodirani su i modeluju se na svim jezičkim nivoima od fonološkog, preko leksičkog, ka semantičkom i sintaksičkom, a istraživanja – bar za sada – još nisu pokazala da postoji neki prirodni jezik koji u manjoj ili većoj meri ne konkretizuje prostorne odnose. Prema tome prostor i kretanje u jeziku predstavljaju neodvojive koncepte koji se iskazuju kroz fragmente jezičke strukture unutar ukupnog jezičkog sistema prirodnih jezika.

Jezička situacija kojom se u jeziku beleži kretanje obuhvata kako jezičke, tako

⁵ U analizi ćemo se poslužiti nekim formalnim odrednicama algebarske semantike kako bismo izolovane obrasce prikazali formalnim jezikom; detaljna formalna analiza konstrukcija intransitivnog kretanja u okviru algebraskog modela je izvan okvira naše analize (za detaljniju diskusiju videti Zwarts, 2004; 2005; 2006).

⁶ Potpoglavlje rada (7) ne uključuje primere sa glagolima emitovanja svetlosti, budući da je takva njihova upotreba značajno manje frekventna u oba jezika.

⁷ Naslov dela i autor za svaki primer dati su u fusnotama. Ovi primeri su deo obimnijeg korpusa koji je sačinjen za povezano kontrastivno istraživanje i obuhvaćen je studijom prikazanom u Milivojević, 2016b.

⁸ Elektronski korpusi iz kojih su preuzimani primeri su *British National Corpus* (BNC), *Corpus of Contemporary American English* (COCA) i *Korpus Savremenog srpskog jezika* Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu.

i vanjezičke informacije o ukupnom spacijanom kontekstu koji je kodiran datim jezičkim iskazom. Pored poznavanja prirode koncepata, pripadajuća semantičko-sintaksička kompozicija često inkorporira i znanje o načinu vršenja radnje (na primer, znanje o načinu kretanja unutar događaja kretanja). Tako u rečenici *Jovan/balon/pauk/avion/voz se popeo na planinu*, svaki od mogućih sintaksičkih subjekata rečenice podrazumeva različit način vršenja radnje. Povrh toga, govorniku je, da bi razumeo rečenicu *Jovan se sa vrha spustio u dolinu*, neophodno i znanje o konceptualnoj prirodi putanje po kojoj se kreće objekat lokalizacije⁹, u sprezi sa istim takvim znanjem o samom objektu koji se kreće; preciznije, govornik treba da aktivira znanje o relevantnim konceptualnim entitetima.

Savremena lingvistička teorija pokušava da ponudi odgovore na brojna kompleksna pitanja poput ovih:

- I. Na koji način se istinitosna vrednost iskaza beleži putem prostora?
- II. Koji su to uslovi koji su neophodni da bi se odvijalo opisano kretanje, i to tako da je rečenični iskaz istinit i prema uslovima definisanim u kontekstu vanjezičke situacije?
- III. Odakle dolaze svi potrebni oblici znanja?

Prilikom kombinovanja reči u rečenice, a sa ciljem formiranja iskaza koji podrazumeva određenu informativnu vrednost, potrebno je primeniti nekoliko različitih koraka u procesu kombinovanja delova ili atoma informacija, te traženja dodatnih informacija o posledicama pomenutog procesa. Sintaksa i semantika omogućavaju inicijalni prenos informacija o značenju rečenice. Na nivou semantike, značenja reči omogućavaju semantičku kompoziciju (engleski: semantic composition). Glagol bira i vezuje određene argumente uspostavljajući tako relacije među referentima. Sa konceptualističkog stanovišta, sintaksa i semantika zajedno formiraju međudnos između gramatike sa jedne i koncepata sa druge strane.

Glagol kao leksička kategorija i kao strukturna jedinica koja bira i vezuje argumente ispoljava veoma zanimljivo i kompleksno ponašanje u pogledu leksičkog i strukturnog značenja, te prisustva tih značenja ne samo u domenu leksikona već i u ukupnom gramatičkom sistemu određenog jezika. Polazni teorijski okvir našeg istraživanja je studija Bet Levin, *English Verb Clases and Alternations: A preliminary Investigation* (Levin, 1993), koja se bavi semantičkim svojstvima glagola, te na osnovu njihovog potencijala za projektovanje i vezivanje argumenata unutar glagolskih konstrukcija svrstava glagole u leksičke klase. Kao što je naznačeno u prethodnom delu rada, ovde ćemo posebno analizirati glagole emitovanja zvuka, uz povezani osvrt na glagole emitovanja svetlosti u okviru rezultativnih konstrukcija kojima se iskazuje intranzitivno kretanje u engleskom i srpskom jeziku.¹⁰ Nakon opisa primarnih pojavnih oblika ovih konstrukcija u

⁹ Termin preuzet od Piper et al. (2005.)

¹⁰ Klase engleskih glagola emitovanja zvuka i svetlosti preuzete su iz studije B. Levin (Levin, 1993: 233–240); klase srpskih glagola emitovanja zvuka i svetlosti detaljno su opisane u kontrastivnim studijama

okviru kojih posmatrani glagoli iskazuju realno kretanje, objasniceo i dodatna, ili periferna značenja ovih konstrukcija. Konstrukcije kojima se bavimo u ovom radu predstavljaju jezički fenomen koji stoji u tesnoj vezi sa jezičkim opisom prostora i kretanja, budući da glagol u okviru konstrukcije može odražavati kako realno tako i metaforično kretanje, potom može označavati lokaciju u ekstenziji ili može iskazivati promenu stanja istovetnim formalnim jezičkim sredstvima kojima se u posmatranom jeziku iskazuje primarna promena prostorne lokacije.

2.1. *Talmijeva tipologija i događaj kretanja*

Jedna od najuticajnijih teorija o istraživanjima vezanim za odnos jezika i prostora, a samim tim i za izražavanje kretanja u prirodnim jezicima jeste jezička tipologija Lenarda Talmija (Talmy, 1994; 2000a; 200b) koja prirodne jezike svrstava u tipološke klase (ili tipove) na osnovu toga na koji način je različitim morfo-sintaksičkim i semantičkim sredstvima u jeziku moguće iskazati događaj kretanja. U nizu Talmijevih istraživanja inicijalno su ustanovljena tri osnovna tipa prirodnih jezika, no u studijama nešto novijeg datuma preovladava podela na dva osnovna jezička tipa¹¹ i to su jezici sa glagolskim situativnim okvirom (na primer francuski i španski jezik) i jezici sa satelitskim situativnim okvirom (na primer engleski, nemački, srpski i ruski jezik). Talmi pod pojmom situativni okvir (engleski: situational frame) podrazumeva onu sintaksičku poziciju u rečenici (kako spram klase i vrste reči, tako i spram njene sintaksičke funkcije) gde se u određenom jeziku leksikalizuje putanja kretanja ili način kretanja unutar događaja kretanja izraženog prirodnim jezikom, tj. u okviru relevantne jezičke situacije koja podrazumeva temporalnu strukturu.¹² Tako francuski jezik tipično iskazuje putanju kretanja glagolom, dok engleski i srpski jezik putanju leksikalizuju putem posebne klase leksičkih elemenata, odnosno klase satelita (ili klase S). Klasa satelita obuhvata sve elemente konstrukcije kojima se leksikalizuje putanja kretanja, a koji nisu obuhvaćeni primarnom leksičkom specifikacijom upravnog glagola i to su predlozi u engleskom jeziku (primer 3a) i glagolski prefiksi, predlozi i padežni sufixi u srpskom jeziku (primer 3b). (up. Gehrke, 2008; Croft et al., 2010; Croft, 2013; Milivojević, 2016a; 2016b).

3. a) The cart rumbled through the tunnel.
Kola su protutnjala kroz tunel.
- b) Kamion je protutnjao niz drumacc/drumominstr

Kao što je prethodno naznačeno, Talmi se bavi tipološkim obrascima u jeziku, te univerzalnim principima na kojima se zasniva izražavanje kretanja u prirodnim jezicima. Konkretno, Talmi analizira sledeće semantičke elemente:

N. Milivojević (Milivojević, 2010; 2011; 2016a; 2016b).

¹¹ Treći tip jezika bili su hibridni ili *ekvipolni jezici*.

¹² Pod temporalnom strukturom podrazumeva se struktura događaja koja može biti homogena ili heterogena, kao u tipovima akcionsarta prema Z. Vendleru (Vendler, 1957).

- kretanje (motion)
- putanja (path)
- objekat lokalizacije (figure)
- lokalizator (ground)
- način kretanja (manner)
- uzrok kretanja (cause)

Talmi u okviru svoje tipologije proučava i opisuje koji površinski elementi konstrukcije iskazuju ove semantičke elemente u okviru događaja kretanja: da li su to glagoli, subordinirane klauze ili sateliti. Prema Talmiju, svaki događaj kretanja obavezno sadrži sledeće elemente: objekat lokalizacije, lokalizator, putanju i kretanje. Objekat lokalizacije je entitet koji se kreće ili pak entitet koji se locira u odnosu na drugi specifikovani entitet – lokalizator. Kretanje je inherentna karakteristika događaja kretanja. Putanja je ili pravac u kom se objekat lokalizacije kreće, ili prostor po kom se objekat lokalizacije kreće, a u odnosu na lokalizator. Način i uzrok posmatraju se kao odvojeni poddogađaji koji mogu u formi pridruženog događaja biti pridodati događaju kretanja u okviru ukupnog, makro-događaja. Striktno posmatrano po tipu jezika, engleski i srpski jezik su dominantno jezici sa satelitskim situativnim okvirom, ali među njima postoje određene razlike u morfo-sintaksičkom i semantičkom potencijalu za iskazivanje konstrukcija intransitivnog kretanja. O ovom međujezičkom kontrastu biće više reči u nastavku rada.

3. KRATAK PREGLED RELEVANTNIH PROTOTIPSKIH ZNAČENJA KONSTRUKCIJE INTRANZITIVNOG KRETANJA U ENGLSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Centralna tema našeg istraživanja jesu konstrukcije intransitivnog kretanja sa glagolima emitovanja zvuka i svetlosti u engleskom i srpskom jeziku. Glagol emitovanja zvuka nalazi se na poziciji upravnog predikata konstrukcije intransitivnog kretanja, koja ima nekoliko osnovnih odlika koje je razlikuju od sličnih struktura u jeziku i čine je specifičnom strukturom koja zavređuje posebno istraživanje, opis i objašnjenje. Glagol unutar konstrukcije ne označava ni emitovanje zvuka ni emitovanje svetlosti već kretanje, što je razlog da neki teorijski lingvisti (na primer Culicover & Jackendoff, 2005) ukupno značenje konstrukcije čak smatraju (delimično) idiomatizovanim. Ovakva realizacija značenja moguća je zahvaljujući specifičnoj strukturi argumenata na nivou konstrukcije, čiji obavezni element, pored glagola te sintaksičkog subjekta koji taj glagol projektuje u okviru sintaksičke strukture, jeste i predložka fraza u engleskom jeziku, te predložko-padežna sintagma (uz moguće prisustvo prefiksa na glavnom glagolu) u srpskom jeziku kojom se leksikalizuje putanja kretanja tokom kog se emituje zvuk ili svetlost koji su deo primarne leksikalizacije upravnog elementa konstrukcije (videti primere 1e-f, 2d-e i 3a-b). Ponovićemo ovde da su predlozi, prefiksi i padežni sufiksi elementi klase satelita ili *klase S* u

oba posmatrana jezika.

Kada je reč o glagolima emitovanja zvuka, prototipski primer konstrukcije intranzitivnog kretanja u engleskom jeziku koja uključuje glagol emitovanja zvuka zapravo iskazuje kretanje praćeno zvukom, a ne glagolski događaj u kom je agens istovremeno i intencionalni emiter zvuka. Slično je i sa glagolima emitovanja svetlosti: svetlost je oblik kretanja, tj. konstrukcija se koristi glagolom emitovanja svetlosti da iskaže kretanje. U svim navedenim slučajevima, gramatičnost rečenice zavisi od prisustva satelita kojim se leksikalizuje putanja kretanja i koja je obavezni argument glagola. Ova značenja ćemo u engleskom jeziku ilustrovati primerima (4a–d):

4. a) The train whistled into the station.
Voz je uzviđao u stanicu. (zvuk je posledica kretanja, konstrukcija je neakuzativna)¹³
- b) Peter whistled a tune.
Petar je zviždao neku melodiju. (zvuk je rezultat intencionalne radnje emitovanja, konstrukcija je neergativna)
- c) *Peter was yelling down the street.
Petar je vikao niz ulicu. (nije moguća interpretacija „zvuk umesto kretanja“, niti „dvostrukog kretanja“)¹⁴
- d) The firefly sparkled into the field.
Svitac je usvetlucao u polje. (svetlost je posledica kretanja, konstrukcija je neakuzativna).

Pregled prototipskih primera za srpski jezik dat je u nizu primera (5a–c):

5. a) Autobus je protutnjao ulicom/niz ulicu. (zvuk je posledica kretanja, konstrukcija je neakuzativna)
- b) Petar je pevao ulicom. (zvuk je rezultat intencionalne radnje emitovanja, ali je moguća interpretacija rečenice gde se emiter zvuka i zvuk zajedno kreću, što je kontrast u odnosu na engleski primer (4c))
- c) Svitac je prosvetlucao poljem/preko polja. (svetlost je posledica kretanja, konstrukcija je neakuzativna)

¹³ Sintaksički opis konstrukcija je izvan fokusa ovog rada; za detaljniji opis neakuzativnih i neergativnih konstrukcija u srpskom i engleskom jeziku videti Milivojević, 2016b.

¹⁴ Prema relevantnoj literaturi koja se bavi opisom engleskog jezika (Levin, 1993; Culicover & Jackendoff, 2005), ovakve konstrukcije sa interpretacijom u okviru koje se emiter zvuka i zvuk istovremeno kreću su ngramatične u engleskom jeziku. Postoje međutim primeri iz konsultovanih štampanih i elektronskih korpusa (npr. *He moaned out of bed*) koji ukazuju na to da bi ovu tvrdnju trebalo modifikovati: bolje je govoriti o dominantnoj tendenciji engleskog jezika da ne koristi ovakvu upotrebu glagola zvuka, no detaljnu potvrdu ove pretpostavke ostavićemo za neko naredno istraživanje.

3.1. Funkcija oblika i leksička ograničenja putanje kretanja

Kako u relevantnoj literaturi naglašavaju Džekendof (Jackendoff, 1997), Talmi (Talmy, 1996), Gavron (Gawron, 2005) i drugi, neki glagoli, uključujući tu i glagole kretanja odražavaju semantičku dvoznačnost kada se jave u određenim konstrukcijama; moguće ih je tumačiti kao glagole koji označavaju kretanje ili kao glagole koji označavaju lokaciju u ekstenziji¹⁵ i to se na isti način manifestuje u oba posmatrana jezika:

6. a) The missile zigzagged to the village.
Projektil je dokrivudao do sela.
- b) The road zigzagged to the village.
Put je krivudao ka selu.
- c) Metak je krivudao kroz polje¹⁶.
- d) Reka je krivudala kroz polje_{acc}/po polju_{loc}/poljem_{instr}.

U svim primerima u nizu (6a–d), konstrukcija sa glagolom koji je upravni element fraze, uključuje i predložko-padežnu sintagmu sa značenjem pravca. Postavlja se pitanje semantičkog i strukturnog (ili sintaksičkog) doprinosa ove predložke fraze, tj. njene uloge u strukturi događaja. Jedan mogući pristup bio bi posmatrati poddogađaje opisane glagolom i predlogom kao temporalno poredani par poddogađaja, gde proces zigzag/krivudati na primer prelazi u stanje rezultata being at the village/bititi u polju, što bi bilo prihvatljivo za primere (6a) i (6c). No u primerima (6b) i (6d) nije moguće uspostaviti temporalni sled poddogađaja jer takav sled ne postoji, kao ni mogućnost razdvajanja temporalne strukture događaja na proces i kulminaciju (ili rezultat), budući da lokacija u ekstenziji podrazumeva pružanje statičnog entiteta u prostoru, a ne prostorno kreatnje. Iz tog razloga, primeri (6b) i (6d) nemaju teličnu interpretaciju, za razliku od primera (6a) i (6c).

Iz ovih razloga, analiza koju predlažu Džekendof (Jackendoff, 1997) i Gavron (Gawron, 2005) dodatno naglašava ulogu putanje kretanja za strukturu i interpretaciju glagolskog događaja. Ono što je zajedničko primerima (6a–d) jeste prisustvo satelita kojim se leksikalizuje putanja kretanja, odnosno lokacija u ekstenziji; ono što se razlikuje jeste odnos te putanje i sintaksičkog subjekta, i od tog odnosa će zavisiti interpretacija događaja, odnosno da li će on biti interpretiran kao događaj kretanja ili kao ekstenzija lokacije. Putanja može imati orijentaciju spram određene ose ili strane objekta, ona može imati specifikovanu dužinu (na primer 1800 m) i može imati poziciju u određenoj tački u odnosu na objekat lokalizacije. Putanja takođe može imati svoj pravac i smer, npr. prema

¹⁵ Pojam *lokacija u ekstenziji* odnosi se na prostiranje nekog entiteta (opis statične figure ili entiteta u prostoru), a ne na kretanje u prostoru (Gawron, 2005).

¹⁶ U skladu sa sintaksičkom analizom koju predlaže Hagit Borer (Borer 2014), perlativne konstrukcije sa predlogom ili prefiksom pravca (pro, kroz), takođe se posmatraju kao telične, tj. to su primeri *izvedene teličnosti* (engleski: *treshold telicity*), gde se značenje cilja izvodi putem kontekstualno datog orijentira. Za detalje vezane za srpski jezik, videti Milivojević, 2016b.

gore (poput engleskog predloga up) ili oblik i konturu kruga, tj. orbite (poput engleskog predloga around). Sva ova svojstva moguće je specifikovati putem modifikacije glagola. Formalna interpretacija ovakve modifikovane strukture relativno je jednostavna¹⁷:

$$7. \quad [[V PP]] = \{ e E [[V]]: \text{SHAPE}(e) E [[PP]]\}$$

Ono što se postiže dodavanjem predloške fraze konstrukciji jeste restrikcija skupa događaja označenih glagolom na tačno onaj skup događaja koji uključuje upravo onaj definisani oblik putanje koji je opisan denotativnim značenjem predloške fraze:

8. a) swim across the lake
 $\{ e E [[\text{swim}]]: \text{SHAPE}(e) E [[\text{across the lake}]]\}$
- b) rise 1800 m
 $\{ e E [[\text{rise}]]: \text{SHAPE}(e) E [[\text{1800-m}]]\}$
- c) approach too closely
- d) $\{ e E [[\text{approach}]]: \text{SHAPE}(e) E [[\text{too closely}]]\}$

4. PUTANJA KRETANJA KAO USLOV ODREĐIVANJA ASPEKTUALNIH SVOJSTAVA GLAGOLSKOG DOGAĐAJA: OBLIK PUTANJE KAO FORMALNI PREDUSLOV INTERPRETACIJE KONSTRUKCIJE

U literaturi je takođe poznato da strukturni modifikatori pravca mogu uticati na aspekt glagola ili glagolske fraze (Verkuyl, 1993; Krifka, 1998; Zwarts, 2006). Uzmimo za primer engleski glagol *walk* (srpski: hodati, šetati) – u zavisnosti od priloga sa kojim se kombinuje, glagol će ispoljiti različita aspektualna svojstva. U kombinaciji sa neomeđenim modifikatorom pravca *towards the station* (srpski: prema stanici) ili *along the river* (srpski: duž/pored reke), glagol *walk* će se ponašati kao neomeđeni predikat, dok će u kombinaciji sa omeđenom modifikacijom pravca kakva je *over the line* (srpski: preko linije) ili *away* (srpski: od, iz) i sam glagol biti omeđen¹⁸:

9. a) walk towards the station/along the river (for hours/*in an hour)
 hodati prema stanici/duž reke satima/*za jedan sat
- b) walk over the line/away (*for an hour)
 preći liniju/udaljiti se od linije *satima/za jedan sat

Jedan od najznačajnijih pristupa na polju formalne lingvističke teorije jeste da aspektualna kompozicija zavisi od preslikavanja¹⁹ algebarskih svojstava sa

¹⁷ Formalni prikaz prema Zvarcu (2004).

¹⁸ Modifikatori pravca kakvi su *up the hill* (srpski: uzbrdo) ili *around* (srpski: oko, ukrug) mogu imati bilo omeđenu bilo neomeđenu interpretaciju, zavisno od strukture argumenata glagola na koji se odnose.

¹⁹ Paralelna ideja je ideja homomorfizam prema Krifki (npr. Krifka, 1992; 1998).

jednog domena na drugi (Jackendoff, 1996; Krifka, 1998; Verkuyl, 1993). Ovakvo preslikavanje transfera odvija se preko tematskih uloga koje povezuju događaje i entitete. Na sličan način, moguće je pretpostaviti da funkcija oblika putanje (engleski: *shape function*) preslikava putanju na događaj, odnosno prenosi svojstva putanje na relevantne aspekte tog događaja. (up. Zwarts, 2005). Glagoli kretanja, kakvi su na primer engleski glagoli *walk* (srpski: hodati), *swim* (srpski: plivati) ili *follow* (srpski: pratiti), moraju u svoju denotaciju uključiti putanju kretanja, ali ne nameću ograničenja po pitanju njenog oblika, dužine ili pravca. Nasuprot tome, glagoli poput engleskog glagola *zigzag* (srpski: krivudati u cik-cak) o kom je diskutovano u prethodnom odeljku rada, značajno ograničavaju, te definišu „geometriju“ putanje kretanja, njen oblik i način spacijalnog kodiranja.

Zaključićemo ovde da ni aspektualne klase niti leksičke karakteristike glagola nisu svojstva koja su unapred jednoznačno definisana ili „fiksirana“ u leksikonu. Ta svojstva izvode se putem semantičke i sintaksičke kompozicije, onda kada konstituenti konstrukcije uđu u međusobnu interakciju, primenom odgovarajućih funkcija koje preslikavaju svojstva entiteta na pripadajuće delove glagolskog događaja. Drugim rečima, tek na nivou konstrukcije može se govoriti o konačnom skupu svojstava koje određeni glagol leksikalizuje.

5. FORMALNI OPIS I ALGEBARSKA ŠEMA LOKACIJE U EKSTENZIJ I FIKTIVNOG KRETANJA

U ovom potpoglavlju rada pokušaćemo da prethodno navedene odlike konstrukcija koje su predmet naše analize kratko iskažemo primarnom formalnom metodologijom algebarske semantike. Ovakva formalizacija ima za cilj da pokaže da je moguće primeniti „univerzalni“ formalni jezik na različite jezičke sisteme, u cilju generalizovanja zajedničkih svojstava različitih prirodnih jezuka.

Kao što je navedeno u prethodnom delu teksta, funkcija oblik preslikava glagolski događaj na putanju kretanja. Još jedna važna primena funkcije oblik jeste njen značaj u interpretaciji lokacije u ekstenziji što je pojam koji smo već uveli u diskusiju u odeljku (4) ovog rada.

Prema Zvarcu (Zwarts, 2006), pri analizi kretanja, neophodno je koordinirati tri odvojene dimenzije događaja:

10. a) putanju pripisanu funkcijom OBLIK,
- b) vremenski interval koji događaj obuhvata VREME(e),
- c) temu događaja, odnosno entitet koji se kreće TEMA(e).

Tema kretanja TEMA(e) nalaziće se na sukcesivnim tačkama putanje OBLIK(e) u sukcesivnim trenucima vremenskog intervala VREME(e). Formalnije izraženo, može se reći da su putanja (ili prostorna trajektorija) i temporalni interval kretanja povezani relacijom homomorfizma²⁰:

²⁰ Prema Krifki (Krifka, 1998).

11. Događaj *e* jeste događaj kretanja, KRETANJE(*e*), ako i samo ako postoji monotoni porast homomorfizma *h* od vremenskog intervala događaja VREME(*e*) do $[0,1]$ takav da je za svaki interval $t \in VREME(e)$, tema događaja TEMA(*e*) locirana na trajektoriji kretanja OBLIK(*e*)($h(t)$). (pema Zwarts 2006: 16)

Ovakva definicija takođe može da obrazloži zašto događaj izražen primerom (12a) uvek i neminovno implicira događaj (12b):

12. a) Alex went through the park
Aleks je prošao kroz park.
b) Alex was in the park.
Aleks je bio u parku.

U događaju ekstenzije lokacije, nasuprot događaju kretanja, nema pomeranja entiteta po putanji, već postoji distribucija entiteta na tačke koje ta putanja uključuje. Ovakva situacija je unekoliko kompleksnija za analizu od prototipskog događaja intranzitivnog kretanja, jer ona podrazumeva dekomponovanje teme na delove, spram njene osnovne dimenzije. Zvarc ovde, analogno funkciji OBLIK uvodi funkciju DELJENJE koja temu deli na uređeni skup sastavnih delova:

13. Događaj *e* je događaj ekstenzije, EKSTENZIJA(*e*), ako i samo ako postoji monotoni porast homomorfizma *h* od deljenja DELJENJE(TEMA(*e*)) do $[0,1]$ takav da je za svako $x \in DELJENJE(TEMA(e))$, *x* lociran unutar OBLIK(*e*)($h(x)$) u svakom trenutku vremenskog intervala događaja $t \in VREME(e)$. (Zwarts, 2006: 16)

Kod događaja ekstenzije, homomorfizam se ne odnosi na vreme i skalnu, već na supstancu²¹ i skalnu. Da bismo formalno razdvojili kretanje od ekstenzije, potrebno je posebno uvesti informacije o događaju i temi:

14. a) The missile zigzagged to the village.
Projektil je dokrivudao do sela.
{ *e*: MOTION(*e*) & THEME(*e*)=the-missile & *e* is a zigzagging to the village}
b) The road zigzagged to the village.
Put je dokrivudao do sela.
{ *e*: EXTENSION(*e*) & THEME(*e*)=the-road & *e* is a zigzagging to the village}
(Zwarts, 2006: 16)

Da li će određeni događaj biti intepretiran kao kretanje ili kao ekstenzija lokacije zavisice od teme događaja, odnosno od svojstava objekta lokalizacije i od prirode glagola koji leksikalizuje radnju (kretanje ili ekstenziju). Veliki broj glagola neće ispoljiti dvoznačnost, niti dvostruko ponašanje engleskog glagola zigzag, već će se specijalizovati za jedno ili drugo značenje u okviru glagolske fraze (up. Jackendoff, 1996; Talmy, 1996; Gawron, 2005).

²¹ Termin se odnosi na „sačinjenost“ ili delove entiteta koji je statičan i koji se pruža u prostoru.

Zaključićemo da semantičko-sintaksička²² i aspektualna obeležja glagola (prvenstveno imajući u vidu svojstva teličnost/ateličnost, te omeđenost/neomeđenost) suštinski zavise od oblika putanje, tačnije od odnosa prostorne trajektorije i samog glagola. Upravo zbog prisustva i oblika putanje i njenih svojstava unutar glagolskog značenja, postoji mogućnost paralelnih spacijalnih obeležja koja su zajednička za glagole, priloge i predloge, npr. ne mogu stajati i uz prostornu modifikaciju, izraziti suprotna značenja u odnosu na druge glagole, te ispoljiti kako značenje kretanja tako i značenje ekstenzije lokacije.²³

6. KONSTRUKCIONI IDIOMI I METAFORIČNOST

Još jedan aspekt značenja predloške fraze u okviru konstrukcije intranzitivnog kretanja koji zaslužuje posebnu pažnju i bliže razmatranje jeste konceptualna te formalno-lingvistička priroda putanje po kojoj se kreće objekat lokalizacije. Većina autora koji su se bavili ovom tematikom u okvirima formalnih teorija o jeziku ne poklanja posebnu pažnju metafori u ovakvom kontekstu smatrajući je vanjezičkim (i vanlingvističkim) fenomenom, koji kao takav ne spada u domen formalne analize, već u domen vanjezičkog, enciklopedijskog znanja o svetu (na primer Pustejovsky, 1991; 1995).

Pomak u literaturi u tom smislu napravili su lingvisti koji koji pre svega pripadaju krugu konstrukcionista (videti na primer Goldberg, 1995; Goldberg&Jackendoff, 2004). Macumoto (Matsumoto, 2004) navodi argumente prema kojima spacijalna i nespacijalna značenja predloga podjednako doprinose realizaciji specifičnih konstrukcija sa predlozima u engleskom jeziku. Kada je reč o konstrukciji intranzitivnog kretanja, Macumoto navodi sledeće primere:

15. a) Bill kicked the ball out of the window.
Bil je šutnuo loptu kroz prozor.
- b) Bill kicked John black and blue.
Bil je toliko šutirao Džona, da je Džon pomodreo.

Dok je rečenica 15a) primer upotrebe predloške fraze sa spacijalnim, odnosno prostornim značenjem *out of the window*, primer (15b) sadrži koordiniranu pridevsku frazu *black and blue* u okviru pridevske rezultativne konstrukcije, čije značenje je nespacijalno; ono je preneseno, metaforično. Takođe, veoma često nije moguće kombinovati dva različita tipa putanje u okviru iste rečenice, što se vidi na osnovu primera (16):

²² Npr. denotacija, dvoznačno ponašanje glagola, struktura argumenata, mogućnost modifikacije glagola, značenje kretanja ili ekstenzije i sl.

²³ Zvarc takođe navodi da se relevantnost trajektorije ne iskazuje samo kroz opis značenja i ponašanja glagola kretanja, već u opisu nekih drugih glagola, npr. kod tzv. *kumulativnih dostignuća* (engelski: *degree achievements*), tj. značaj trajektorije se može ispitati ne samo u prostornom nego i u skalarnom domenu (za detalje analize videti Zwarts, 2006: 18–20).

16. *I kicked him out of the room black and blue.
Toliko sam ga šutnuo iz sobe, da je pomodreo.

Prema pravilu jedinstvenog ograničenja putanje koje postavlja Adel Goldberg (Goldberg, 2009), samo jedna putanja u okviru jedne klauze može biti vezana relacijom predikacije za argument X, ukoliko je taj argument X fizički objekat; X se ne može kretati ka dvema razdvojenim lokacijama u bilo kom vremenskom trenutku koji pripada vremenskom intervalu t koji se vezuje za pomenutu relaciju, dok samo kretanje mora da se odvija po putanji koja je deo jedinstvene prostorne ravni. Ovakvo ograničenje direktno objašnjava neprihvatljivost primera (16), gde je neprihvatljivost rečenice uzrokovana upravo kršenjem pravila jedinstvenog ograničenja putanje.

Ono što se ilustruje primerima (17a) i (17b) jeste da se konstrukcija intranzitivnog kretanja sa glagolom emitovanja zvuka, a u ovom slučaju to je engleski glagol crackle, može javiti i u kombinaciji sa predloškim argumentum (ili satelitom) koji ima nespacijano, metaforično značenje.

17. a) Water in a kettle somewhere was crackling into its first roll.
Voda u čajniku pucketala je ka tački ključanja
- b) In the kitchen, the water in the kettle shakes, creaks toward boiling, and outside the wind blows.
U kuhinji, voda u čajniku drhti, pucketa ka ključanju, a napolju duva vetar.

Prema analizi koju postavlja Macumoto (Matsumoto, 2004), ovde nije reč o predloškoj konstrukciji koja označava putanju kretanja, već se radi o promeni stanja entiteta X koje se označava istim formalnim sredstvima, te sintaksičko-semantičkim mehanizmom kao i realno kretanje. Macumoto navodi sledeće primere, koji takođe predstavljaju izazov za ograničenje prema analizi koju predlaže Goldberg (2009), jer se glagol javlja uz više od jedne putanje koje po svojoj semantičkoj prirodi mogu biti i spacijalne i nespacijalne:

18. a) I sliced the cheese into thick pieces into the bowl.
Isekao sam sir na tanke komade, u činiju.
- b) He came home to a family dinner. (Matsumoto, 1996: 6)
Došao je kući, na porodičnu večeru.

Primer (18a) predstavlja vrstu konflacije promene lokacije i promene stanja referenta, dok primer (18b) predstavlja konflaciju promene lokacije, te učešća referenta u poddogađaju koji je deo ukupnog događaja kretanja.

Situacija je po ovom pitanju slična i kada je reč o intranzitivnim konstrukcijama sa glagolima emitovanja zvuka. Na primer, u engleskom jeziku, moguće je reći

19. a) The boots of the two men crunch through to sand or shingle.
(GR:128.)²⁴
Čizme dvojice muškaraca (pro)krckaju kroz pesak i šljunak.
- b) Sand leaks into their shoes and hisses away down the slope.
(GR:156)
Pesak (u)curi u čizme, i (od)sikće niz padinu.
- c) Feet patter by on the carpet, close to his head. (GR: 206)
Stopala (pro)tapkaju po tepihu, blizu njegove glave.

Iz primera (19a–c) evidentno je da se potvrđuje pretpostavka koju iznosi Macumoto o tome da je potrebno preformulisati pravilo ograničenja jedinstvenosti putanje koje u svojoj studiji postavlja Adel Goldberg. Primeri (19a) i (19b) pokazuju da je moguća dvostruka specifikacija putanje kombinacijom satelita, tj. dva različita argumenta pravca, pri čemu je prvi načinska intenzifikacija značenja glagola koja je u primeru (19a) i dodatno metaforična, dok se u primeru (19c) pojavljuju čak tri satelita koja kodiraju tri putanje kretanja. Činjenica da se umesto kretanja javlja zvuk, odnosno da se konstrukcija intranzitivnog kretanja realizuje predikacijom koja obuhvata glagol emitovanja zvuka ni na koji način ne narušava gramatičnost niti prihvatljivost konstrukcije.

Slična je situacija i u srpskom jeziku:

20. a) Ne razume ih ni Pavle Šarac, iako te reči u njemu nikako da umuknu. Zvonile su na majčinom pogrebu, u ford tranzitu na putu za istočnu Srbiju...
(ZS, 68.)²⁵
- b) Osluškiavao sam retke korake po pločniku s one strane prozora: slični dobovanju prstiju po udaljenim vratima, približavanjem postaju sve glasniji. Uzzvek potkova, protutnje pokraj suterenskog okna, pa se opet izgube u dnu ulice kao tihi topot bubnjeva.
(RM, 11.)^{26, 27}

Primer (20a) ilustruje leksikalizaciju tri raznorodne putanje putam tri satelita, dok primer (20b) kombinuje dve takve fraze.

Macumoto (Matsumoto, 2004) predlaže da se pravilo ograničenja jedinstva putanje zameni ograničenjem jedinstvenog razvoja kretanja (engleski: single development constraint), prema kom se svi predložki argumenti glagola, te ostali frazni argumenti koji na sličan način dopunjavaju glagolsku frazu moraju odnositi na jedinstvenu liniju razvoja kretanja u okviru iste klauze, pri čemu su moguće

²⁴ Primeri su preuzeti iz romana *Gravity Rainbow* Tomasa Pinčona (1973).

²⁵ Primer je preuzet iz romana *Zid Smrti* Živojina Pavlovića (1985)

²⁶ Primer 20b je višestruko zanimljiv jer se sastoji iz nekoliko klauza koje sadrže glagole stvaranja zvuka sa metaforičnim putanjama, kao i višestruke modifikacije putanje kretanja dvostrukim predložkim argumentima.

²⁷ Primer je preuzet iz romana *Raslo mi je badem drvo* Živojina Pavlovića (1988).

dvostruke modifikacije ili dodatne specifikacije kretanja, kao i kombinovanje spacijalnih i nespacijalnih značenja argumenata putanje ukoliko su oni deo iste linije razvojnog kretanja kome podleže objekat lokalizacije.

Konačno, postoji još jedna veoma frekventna upotreba glagola emitovanja zvuka u okviru konstrukcija intranzitivnog kretanja koja do sada nije posebno zabeležena ni u anglističkoj ni u srbističkoj literaturi, a to je upotreba poredbene klauze kao dodatne specifikacije kretanja. U engleskom jeziku, u Britanskom nacionalnom korpusu (BNC) se najčešće sreće realizacija takvog poređenja sa poredbenim subordinatom like, no moguće su i realizacije konstrukcije sa drugim poredbenim subordinatorima, na primer sa poredbenim subordinatom *as*, kao u rečenici (21c):

21. a) Victoria babbled like a brook, chasing motes in the sunbeams. (EE-BNC, 2)
Viktorija je žuborila kao potok...
- b) Thoughts buzzed through her like swarming bees. (EE-BNC, 9)
Misli su zujale kroz nju kao rojevi pčela.
- c) Poshekhonov babbled as a stream runs over rocks. (EE-BNC, 1)
Pošekonov je žuborio kao kad potok teče preko stena.

U srpskom jeziku, javlja se poređenje sa poredbenim veznikom kao:

22. a) Kuca srce kao Sima sa čekić po ona šklopocija. (ZT, 3)
- b) Zaustavio se ispred hora i oglasio piskutavim zvukom – u pomodrelim ustima glas je fijukao kao pisak manevarke. (ZS, 14)
- c) Novi život!... Tutnji krilatica u lobanji kao turbine u Štrpčevom mlinu. (ZS, 33)

Sintaksička i semantička funkcija poredbenih klauza u ovakvim slučajevima u oba jezika jeste specifikovanje kretanja, ili formalna potvrda da se zvuk javlja umesto kretanja, a ne samo kao čista emisija zvuka (u kom slučaju bi se radilo o prostom neergativu). Tačnije, poredbena klauza ima istu ulogu u okviru konstrukcije kao i predložko-padežna sinagna (dakle kao argument glagola koji pripada klasi *s*) – da formalno realizuje netipičnu upotrebu zvuka umesto kretanja. Dodatni značaj ovakvih primera jeste i njihova semantička obogaćenost jer se tako najčešće vrši i direktno proširivanje značenja fraze, tj. njena metaforična ekstenzija.

Cilj ovog potpoglavlja rada bio je da pokaže da se sintaksička struktura konstrukcija intranzitivnog kretanja sa glagolima emitovanja zvuka u engleskom i srpskom jeziku ne narušava ni pri metaforičnim ekstenzijama značenja. Iako ćemo u ovoj analizi zadržati formalno stanovište prema kom ovakvi semantički i konceptualni mehanizmi zahtevaju aktiviranje enciklopedijskog znanja govornika, te vanjezičkog znanja o svetu, kao i aktiviranje mehanizama pragmatičke interpretacije iskaza, važno je zaključiti da ovako realizovana

značenja podležu istovetnim formalnim ograničenjima sintaksičke strukture kao i konstrukcije kod kojih nema metaforizacije, te da su relevantni mehanizmi i ograničenja validni ne samo u engleskom jeziku, već i u srpskom jeziku, odnosno u kontrastivnoj perspektivi.

7. ZAKLJUČAK

Rad predstavlja pokušaj da se na pregledan i sistematičan način prikažu moguća značenja i pojavni oblici konstrukcije intransitivnog kretanja sa glagolima emitovanja zvuka i svetlosti u engleskom i srpskom jeziku. Značenja koja su obuhvaćena analizom polaze od semantičkog „centra“ i kreću se ka perifernim, nešto manje frekventnim značenjima; preciznije, kreće se od realnog ili pravog značenja kretanja, ka značenju lokacije u ekstenziji, fiktivnog kretanja i promeni stanja kao promeni lokacije.

Teorijski opis konstrukcija intransitivnog kretanja koji smo primenili u radu predstavlja kombinaciju projekcionističkog i konstrukcionističkog modela leksičke semantike u sprezi sa formalnim algebarskim prikazom konstrukcije intransitivnog kretanja.

Utvrđeno je da periferna značenja konstrukcije podležu istovetnim strukturnim i formalnim uslovima i restrikcijama u jezičkoj upotrebi i distribuciji kao i primarna značenja. Takođe, konstrukcije intransitivnog kretanja u engleskom i srpskom jeziku postavljene su u kontrastivnu međujezičku perspektivu i pokazano je da, iako ova dva jezika ispoljavaju donekle različit morfo-sintaksički potencijal za kodiranje intransitivnog kretanja, oni ispoljavaju i značajne sličnosti u iskazivanju srodnih jezičkih konstrukcija, što potvrđuje tezu o relevantnosti tih konstrukcija u međujezičkoj perspektivi, kao i njihov značaj za tipološko klasifikovanje prirodnih jezika u okviru Talmijeve tipologije.

Nataša Milivojević

CONTRASTING INTRANSITIVE MOTION IN ENGLISH AND SERBIAN: TOWARDS THE PERIPHERY OF THE CONSTRUCTIONAL CONTINUUM

Set within the theoretical account proposed by Levin (1993) and Goldberg (1995) the paper deals with intransitive motion constructions in English and in Serbian. Specifically, it deals with those instances of the construction where the head element of the structure is a verb of emission (either a verb of sound or light emission). The overall theoretical framework of the research is the combination of two theoretical models, namely the model of projectionist and the model of constructional semantics, while formal descriptions of the construction are offered within the semantic framework proposed by Zwarts (2005, 2006). Theoretical results presented in the paper are backed up by literary examples from original texts in English and Serbian, as well as by examples from various online language corpora, serving as empirical support to the theoretical conclusions of the research. The research positions the intransitive motion construction within a larger set of similar resultative constructions in a contrastive perspective, showing that resultatives are a relevant trans-language phenomenon. It is also shown that the full range of meanings exhibited by intransitive

motion constructions belongs to a semantic continuum which depends on identical formal and structural restrictions in all of its instances and that this range of meanings is similarly manifested in both languages under inspection.

Key words: intransitive motion, construction, result, verbs of emission, argument structure.

REFERENCE

- Borer, H. (2014). *Taking Form: Structuring Sense, Volume III*. Oxford: Oxford University Press.
- Broccias, S. (2003). *The English Change Network: Forcing Changes into Schemas*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Cappele, B., & Declerck, R. (2005). Spatial and temporal boundedness in English motion events. *Journal of Pragmatics* 37: 889-917.
- Croft, W., Bardal, J., Hollmann, W., Sotirova, V., & T. Chiaki (2010). Revising Talmy's typological classification of complex events. In: Boas, H. (Ed.) *Contrastive construction grammar*. Amsterdam: John Benjamins. 201-235.
- Croft, W. (2013). Radical Construction Grammar. In: Thomas, H. and G. Trousdale (Ed.) *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press. 211-233.
- Culicover, P.-Jackendoff, R. (2005). *Simpler Syntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Gawron, J. M. (2005). *Generalized paths*. Proceedings from the Fifteenth Conference on Semantics and Linguistic Theory: SALT XV.
- Gehrke, B. (2008). *Ps in Motion: On the Semantics and Syntax of P Elements and Motion Events*. Utrecht: LOT: LOT Dissertation Series 184.
- Goldberg, A. (1995). *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: Chicago University Press.
- Goldberg A. (2009). Verbs, Constructions and Semantic Frames. In: Rappaport Hovav, M., E. Doron & I. Sichel (Ed.) *Syntax, Lexical Semantics and Event Structure*. Oxford University Press.
- Goldberg, A., & Jackendoff, R. (2004). The English Resultative as a Family of Constructions. *Language* Vol 80, No 3: 532-568
- Jackendoff, R. (1997). *The Architecture of the Language Faculty*. Cambridge, Mass., London, England: MIT Press.
- Jackendoff, R. (2002). *Foundations of Language*. New York, US.: Oxford University Press. Inc.
- Jackendoff, R. (2008). Construction After Construction and its Theoretical Challenges. *Language*. Volume 84, No1.
- Krifka, M. (1998). The origins of telicity. In: Rothstein, S. (Ed.) *Events and Grammar*. Dordrecht: Kluwer. 197-235.
- Levin, B. (1993). *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Matsumoto, Y. (1996). How abstract is subjective motion? A comparison of coverage path expressions and access path expressions. In: Goldberg, A. (Ed.) *Conceptual Structure, Discourse and Language*. Stanford: CSLI Publications. 359-373.

- Matsumoto, Y. (2004). Constraints on the co-occurrence of spatial and non-spatial paths in English: a closer look at the Unique Path Constraint. Dostupno na <http://www.lit.kobe-u.ac.jp/~yomatsum/papers/ICGC4.pdf>
- Milivojević, N. (2010a). Motion expression and framing in English and Serbian. U: Subotić, Lj. i I. Živančev-Sekeruš (ured.) *Susret kultura, Peti međunarodni interdisciplinarni simpozijum*. Zbornik radova, knjiga I. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet. 625-633.
- Milivojević, N. (2010b). Sintaksički subjekt kao teleološki agens uz glagole emitovanja zvuka u engleskom i srpskom jeziku. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, Vol. XXXV-2: 303-312.
- Milivojević, N. (2011). *Konstruktivni idiomi sa glagolima emitovanja zvuka u engleskom i srpskom jeziku – generativna analiza*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet
- Milivojević, N. (2016a). Revisiting verbs of emission: an update on some relevant theoretical accounts of lexical specification and argument structure of emission verbs. *Logos&Littera: A Journal of Interdisciplinary Approaches to text*, 3, vol.1, 25–45.
- Milivojević, N. (2016b). *Konstruktivni idiomi u engleskom i srpskom jeziku*. Edicija E-disertacija, knjiga 10, Novi Sad: Filozofski fakultet http://www.ff.uns.ac.rs/biblioteka/biblioteka_digitalna_e-disertacija.html
- Piper, P., Antonić, I., Ružić, V., Tanasić, S., Popović, Lj. & Tošović, B. (2005). *Sintaksa savremenog srpskog jezika. Prosta rečenica* (u redakciji Milke Ivić). Matica srpska, Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga.
- Pustejovsky, J. (1991). The syntax of event structure. *Cognition* 41: 47–81.
- Pustejovsky, J. (1995). *The Generative Lexicon*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Talmy, L. (1985). Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. In: Shopen, T. (editor). *Language Typology and Syntactic Description* Vol. 3: *Grammatical Categories and the Lexicon*. New York: Cambridge University Press. 57–149.
- Talmy, L. (2000a). *Toward a Cognitive Semantics. Volume I: Concept Structuring System*. Cambridge, Mass: The MIT Press.
- Talmy, L. (2000b). *Toward a Cognitive Semantics. Volume II: Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge, Mass: The MIT Press.
- Vendler, Z. (1957). Verbs and Times. *The Philosophical Review* 66, 143–160.
- Verkuyl, H. J. (1993). *A theory of aspectuality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Zwarts, J. (2004). Event shape: Paths in the semantics of verbs. Workshop on the geometric structure of events, Konstanz, October 7–8
- Zwarts, J. (2005). Prepositional Aspect and the Algebra of Paths. *Linguistics and Philosophy* 28.6. 739–779.
- Zwarts, J. (2006). Case marking directionality. Variation and Stability in Grammar, CASTL/CLS Workshop, Nijmegen, 25 April 2006.